१ **भाग – १**

१.१ **संक्षिप्त नामाभिधान –**

अ) हे उपविधी पुणे महानगरपालिका फेरीवाला व्यवसायाचे (विनियमन)आदर्श उपविधी २००९ या नावाने संबोधण्यात येतील.

ब) हे उपविधी पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात लागू राहतील.

क) हे उपविधी राजपत्रात प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

१.२ **व्याख्या –**

अ) विषयात किंवा संदर्भात काहीही प्रतिकुल नसल्यास या नियमात –

१.'' **फेरीवाला** ''म्हणजे आपला माल कोणत्याही पक्क्या संसाधनाशिवाय परंतु सार्वजनिक रस्त्यावर/खाजगी जमिनीवर एखादा तात्पुरत्या स्थिर संरचनेच्या आधारे किंवा फिरत्या गाडीच्या आधारे किंवा डोक्यावर भार वाहून फेरीने लोकांना वस्तुची विक्री करणारी किंवा सेवा देणारी व्यक्ती.

(**टिप** – या व्याख्येमध्ये पुणे महानगरपालिकेने यापूर्वी दिलेले अपंगाकरिता पीसीओ बुथ, चर्मउद्योग, आरे सरिता दूध केंद्र तसेच इतर पक्के स्टॉल यांचा समावेश नाही.)

२. ''**स्थिर फेरीवाला**''म्हणजे एकतर नेमुन दिलेल्या सार्वजनिक खाजगी क्षेत्रातील एका जागेवर बसून मालाची विक्री करणारी किंवा सेवा देणारी व्यक्ती.

३. ''**फिरता फेरीवाला**'' म्हणजे ढकल गाडीवरून किंवा हातगाडीवरून किंवा सायकलवरून किंवा वाहनातून किंवा आपल्या डोक्यावरील टोपलीतून मालाची विक्री करीत एका ठिकाणाहून दुसऱ्याठिकाणी जाणारी व्यक्ती.

४. ''**व्यक्ती**'' म्हणजे वय वर्षे १८ पूर्ण झालेली व्यक्ती.

५. ''**कुटुंब** '' म्हणजे पती-पत्नी व त्यांची १८ वर्षापेक्षा कमी वय असलेली मुले.

६. ''**फेरीवाला क्षेत्र I** '' म्हणजे पुणे महानगरपालिकेकडून फिरता फेरीवाला व स्थिर फेरीवाला यांना व्यवसायासाठी दिर्घ काळासाठी किंवा तात्पुरते अनुज्ञेय म्हणून घोषित करण्यात आलेले क्षेत्र.

७. ''**फेरीवाला क्षेत्र II** ''म्हणजे पुणे महानगरपालिकेने घोषित केलेले असे क्षेत्र की ज्या क्षेत्रामध्ये फक्त फिरता फेरीवाले व्यवसाय करू शकतील. या क्षेत्रामध्ये ना फेरीवाला क्षेत्र व फेरीवाला क्षेत्र- I व्यतिरिक्त क्षेत्राचा समावेश असेल.

८. ''**ना-फेरीवाला क्षेत्र**'' म्हणजे पुणे महानगरपालिकेचे हद्दीत फेरीवाला व्यवसाय करण्याकरिता प्रतिबंधित म्हणून जाहीर केलेले व करण्यात येणारे क्षेत्र.

९.''**अधिकृत फेरीवाला**'' म्हणजे पुणे महानगरपालिकेकडे फेरीवाला म्हणून नोंदणी केली आहे आणि महानगरपालिकेच्या हद्दीत घोषित फेरीवाला क्षेत्रात किंवा खाजगी ठिकाणी संबंधित मालमत्ताधारकाच्या मान्यतेने स्वत: व्यवसाय करीत आहे, अशी व्यक्ती.

१०.'' **अनाधिकृत फेरीवाला** '' म्हणजे अधिकृत फेरीवाल्या व्यतिरिक्त इतर फेरीवाले.

११.'' **किऑस्क/स्टॉल**'' म्हणजे असा सुशोभित केलेला खोका की ज्यामध्ये मध्यभागी बसून व्यवसाय करता येतो.

१२.''**निराधार महिला** '' म्हणजे जिला उपजिविकेसाठी कोणतेही साधन उपलब्ध नाही आणि जिच्या कुटूंबात कमावती व्यक्ती नाही अशी स्त्री.

१३.''**मागासवर्गीय** ''म्हणजे ज्या व्यक्तीला अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती/इतर मागासवर्ग/भटक्या जाती /विमुक्त भटक्या जमाती/विशेष मागासवर्ग याचे शासनाच्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने जातीचे वैध प्रमाणपत्र दिले आहे अशी व्यक्ती.

१४.'' **अपंग** '' म्हणजे ज्या व्यक्तीकडे ४० टक्काहून अधिक अपंगत्व असल्याबाबत जिल्हा शल्य चिकित्सक किंवा सक्षम प्राधिकाऱ्याने दिलेले प्रमाणपत्र आहे अशी व्यक्ती.

१५.'' **प्रकल्पग्रस्त**'' म्हणजे ज्या व्यक्तीला शासनाच्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने प्रकल्पग्रस्त असल्याबाबत प्रमाणपत्र दिले आहे अशी व्यक्ती.

१६. **माजी सैनिक :-** ज्या व्यक्तींना केंद्रीय संरक्षण विभागाने त्यांचे सेवेतून सेवानिवृत्त झाले असल्याचे प्रमाणपत्र दिले आहे अशा व्यक्ती. (ज्या सैनिकाविरूध्द संरक्षण विभागाकडून कोर्ट मार्शल व तत्सम स्वरूपाची कारवाई करण्यात आली असेल अशा व्यक्ती वगळून.)

१७. **रस्तारूंदी/विकास कामामुळे बाधित झालेल्या व्यक्ती :-**

पुणे महानगरपालिकेच्या हद्दीतील रस्तारूंदीकरण, अन्य विकास कामे किंवा सार्वजनिक प्रयोजनासाठी, कोणत्याही स्वरूपाचा मोबदला न देता, व्यवसायिक जागा ताब्यात घेतल्यामुळे बाधित होणारी व्यक्ती.

ब) या नियमात वापरण्यात आलेल्या ज्या शब्दांचा किंवा वाक्य समुहांच्या स्वतंत्र व्याख्या देण्यात आलेल्या नाहीत, ते मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम १९४९ मध्ये ज्या अर्थाने वापरण्यात आले असतील तोच त्यांचा अर्थ गृहीत धरण्यात येईल.

भाग - २

२ फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाचे विनियमनासाठी संस्थात्मक रचना

२.१ पुणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समिती स्थापन करणे -

महानगरपालिका खालीलप्रमाणे शहर फेरीवाला समिती स्थापन करील :-

१	अध्यक्ष	:	मा. महापौर
२	सदस्य	:	मा. उपमहापौर
३	सदस्य	:	मा.स्थायी समिती सभापती
४	सदस्य	:	मा. सभागृह नेते
५	सदस्य	:	मा. विरोधी पक्षनेते
६	सदस्य	:	मा.सर्व राजकीय पक्ष गटनेते
७	सदस्य	:	मा.आयुक्त
८	सदस्य	:	मा.पोलीस उप आयुक्त(वाहतुक)
९	सदस्य	:	सार्वजनिक जमिनीची मालकी असणारे प्राधिकरणाचे प्रतिनिधी (असतील तर)
१०	सदस्य	:	आयुक्त यांनी नामनिर्देशित केलेला अधिकारी
११	सदस्य	:	लीड बॅंकेचे व्यवस्थापक
१२	सदस्य	:	फेरीवाला संघटनांचे ४ प्रतिनिधी (पैकी २ महिला)
१३	सदस्य	:	सामाजिक संस्थेचे ४ (कमाल) प्रतिनिधी(पैकी २ महिला)
१४	सदस्य सचिव	:	उप आयुक्त (फेरीवाला/अतिक्रमण)

अ)शहर फेरीवाला समितीच्या एकुण सदस्य संख्येपैकी किमान २० टक्के एवढे फेरीवाल्यांचे प्रतिनिधी व १०टक्के सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी असतील व सदर प्रतिनिधींचे नामनिर्देशन आयुक्त करतील.

ब) समितीच्या एकुण सदस्यांपैकी सुमारे एक तृतीयांश महिला प्रतिनिधी शक्यतो असाव्यात.

क)समितीच्या सभेसाठी एकुण सदस्यांपैकी किमान एक तृतीयांश सभासदांची उपस्थिती आवश्यक राहील.

ड) समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा घेतली जाईल. परंतु, आवश्यकतेनुसार तातडीची बैठक अध्यक्षांना बोलविता येईल.

२.२ पुणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या –

महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीच्या कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालीलबाबींचा समावेश असेल :-

१. फेरीवाल्यांकरिता शहरात जागांचे नियोजन करणे तसेच स्थिर फेरीवाल्यांकरिता फेरीवाला निहाय वाटप करावयाच्या जागेचे क्षेत्रफळ व स्वरूप ठरविणे.

२. स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांचा नोंदणी संख्येची शिफारस पुणे महानगरपालिकेला करणे.

३. पुणे महानगरपालिकेच्या मान्यतेने फेरीवाल्यांकरिता नोंदणी शुल्क व इतर शुल्क निश्चित करणे.

४. कमाल ५ वर्षे या मर्यादेच्या अधिन राहून फेरीवाल्यांकरिता नोंदणीचा कालावधी ठरविणे.

५. फिरता फेरीवाले व स्थिर फेरीवाले यांना विक्री करावयाच्या मालाचा प्रकार ठरविणे.

६. फेरीवाला क्षेत्र-I,फेरीवाला क्षेत्र-II व ना फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस पुणे महानगरपालिकेला करणे.

७. फिरता फेरीवाल्यांकरिता माल वाहतुकीच्या वाहनाचा आकार, प्रकार,रचना ठरविणे.

८. फेरीवाला क्षेत्रामध्ये पुरविण्यात येणाऱ्या सोयी/सुविधांबाबत धोरण ठरविणे.

९. फेरीवाल्यांकरिता सामाजिक सुरक्षिततेबाबत व कल्याणकारी धोरण ठरविणे.

१०.आठवडी बाजाराबाबत धोरण ठरविणे.

११.अटी व शर्तींचे भंग करणाऱ्या फेरीवाल्यांकडून आकारण्यात येणाऱ्या दंडाचे धोरण ठरविणे.

१२.फेरीवाल्यांचे विनियमन करणाऱ्या इतर मुद्यांबाबत धोरण ठरविणे.

२.२.१ पुणे महानगरपालिका फेरीवाला पुनर्वसन समिती :-

पुणे महानगरपालिका ठराव क्र. ३८१ दि. २१/२/०८ ने मंजुर केलेल्या हॉकर्स धोरणाप्रमाणे फेरीवाला (हॉकर्स) पुनर्वसन समिती (कमिटी) खालीलप्रमाणे स्थापन करील.

१	अध्यक्ष	:	अतिक्रमण शाखेचे खातेप्रमुख (उप आयुक्त दर्जाचे)
२	सदस्य	:	महानगरपालिकेतील सर्व पक्षनेत्यांनी, त्या-त्या वेळी निवडून आलेल्या राजकीय पक्षातील नामनिर्देशीत केलेला प्रत्येकी एक सदस्य
३	सदस्य	:	उप आयुक्त (भूमि-जिंदगी विभाग, महानगरपालिका)
४	सदस्य	:	जवाहरलाल नेहरु राष्ट्रीय शहरी पुनरुत्थान अभियान विभागाचे बांधकाम करणारे अधिकारी (सहाय्यक अभियंता, महानगरपालिका)
५	सदस्य	:	नगर उप अभियंता (विकास योजना विभाग, महानगरपालिका)
६	सदस्य	:	नगर उप अभियंता (भवन रचना, महानगरपालिका)

७	सदस्य	:	सहाय्यक अभियंता (वाहतूक नियोजन, महानगरपालिका)
८	सदस्य	:	सहाय्यक आरोग्य प्रमुख (परवाना, महानगरपालिका)
९	सदस्य	:	महापालिका आयुक्तांनी वेळोवेळी नेमणूक केलेल्या हॉकर्ससंबधी काम करणाऱ्या नोंदणीकृत संघटनेचे २ प्रतिनिधी
१०	सदस्य सचिव	:	अतिक्रमण शाखेचा पदभार असलेले अभियंता

२.२.२ पुणे महानगरपालिका फेरीवाला पुनर्वसन समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या :-

पुणे महानगरपालिका शहर फेरीवाला समिती सोपविल अशी सर्व कर्तव्ये व फेरीवाला पुनर्वसनाशी संबंधित सर्व कार्यवाही करणे. समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा घेण्यात यावी. परंतु आवश्यकतेनुसार तातडीची बैठक अध्यक्षांना बोलाविता येईल.

२.३ महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समिती

महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीची स्थापना करणे :-

महानगरपालिका खालीलप्रमाणे आपल्या प्रत्येक क्षेत्रिय कार्यालय क्षेत्रासाठी प्रभाग फेरीवाला समिती स्थापन करील :-

१	अध्यक्ष	:	प्रभाग समिती अध्यक्ष
२	सदस्य	:	त्या प्रभागातील सर्व नगरसेवक
३	सदस्य	:	वरिष्ठ पोलीस निरिक्षक,स्थानिक पोलीस स्टेशन
४	सदस्य	:	सहा.पोलीस निरिक्षक (वाहतूकशाखा,स्थानिक पोलीस स्टेशन)
५	सदस्य	:	क्षेत्रिय वैद्यकिय अधिकारी (आरोग्य विभाग मनपा.)
६	सदस्य	:	नगर उप अभियंता (बांधकाम नियंत्रण,विभागीय कार्यालय)
७	सदस्य	:	सहा. अभियंता(क्षेत्रिय कार्यालय)
८	सदस्य	:	अतिक्रमण निरिक्षक/सहा.निरिक्षक
९	सदस्य	:	स्थानिक पातळीवरील फेरीवाला संघटनेचे २ प्रतिनिधि (पैकी १ महिला)
१०	सदस्य सचिव	:	क्षेत्रिय अधिकारी

अ)प्रभाग फेरीवाला समितीच्या एकुण सदस्य संख्येपैकी किमान १० टक्के एवढे फेरीवाल्यांचे प्रतिनिधी असतील. सदर प्रतिनिधींचे नामनिर्देशन आयुक्त करतील.

ब)समितीच्या एकुण सदस्यापैकी एक तृतीयांश महिला प्रतिनिधी शक्यतो असाव्यात.

क)समितीच्या सभेसाठी एकुण सदस्यांपैकी किमान एक तृतींश सभासदांची उपस्थिती आवश्यक राहील.

ड)समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा घेण्यात यावी. परंतु आवश्यकतेनुसार तातडीची बैठक अध्यक्षांना बोलाविता येईल.

२.४.२ पुणे महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या:-

महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला समितीच्या कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालीलबाबींचा समावेश असेल :-

१. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्र- I,फेरीवाला क्षेत्र- II व ना-फेरीवाला क्षेत्र यापुढे घोषित करण्याकरिता हॉकर्स पुनर्वसन समितीमार्फत शहर फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.

२. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्राकरिता क्षेत्रनिहाय नकाशे व पीच (बैठक) ची संख्या निश्चित करणे.

३. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्रामध्ये क्षेत्रनिहाय विक्री करावयाच्या मालाचे प्रकार निश्चित करणे.

४. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीने शिफारस केल्याप्रमाणे आठवडी बाजाराची जागा, दिवस व वेळ निश्चित करणे.

५. फेरीवाला क्षेत्र तसेच ना-फेरीवाला क्षेत्रामध्ये नियंत्रण ठेवणे.

६. स्थिर फेरीवाल्यांकरिता जागेचे सोडत पद्धतीने वाटप करताना सोडत करावायाची आवश्यकता असल्यास हॉकर्स पुनर्वसन समिती ने सदर सोडत काढावी.

७. नागरिकांकडून फेरीवाल्यांचा विरुद्ध प्राप्त झालेल्या तक्रारींवर शाहनिशा करुन उचित कार्यवाही करणे. (दंड,नोंदणी रद्द करणे, नोंदणी निलंबित करणे इ.)

८. प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्राकरिता फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती स्थापन करणे.

२.५ पुणे महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती

पुणे महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीची स्थापना करणे :-

महानगरपालिका खालीलप्रमाणे प्रत्येक क्षेत्रिय कार्यालय क्षेत्रासाठी प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती स्थापन करील :-

१.	अध्यक्ष	:	क्षेत्रिय अधिकारी
२.	सदस्य	:	सहा.पोलीस निरिक्षक(वाहतूकशाखा, स्थानिक पोलीस स्टेशन)
३.	सदस्य	:	वरिष्ठ पोलीस निरिक्षक,स्थानिक पोलीस स्टेशन
४.	सदस्य	:	नगर उप अभियंता (बांधकाम नियंत्रण,विभागीय कार्यालय)
५.	सदस्य	:	कनिष्ठ अभियंता (विकास योजना)
६.	सदस्य	:	कनिष्ठ अभियंता (भवनरचना)
७.	सदस्य	:	मेटेनन्स सर्व्हेअर(भूमी जिंदगी)
८.	सदस्य	:	अतिक्रमण निरिक्षक/सहा.निरिक्षक

२.६ पुणे महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या:-

महानगरपालिका प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीच्या कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालीलबाबींचा समावेश असेल :-

१. प्रभागातील फेरीवाल्यांचे सर्वेक्षण करणे तसेच सर्वेक्षण करतांना सर्वेक्षण नमुन्यामध्ये फेरीवाल्यांच्या मालाचा प्रकार, तो किती वर्षापासून व्यवसाय करतो, व्यवसायाचे ठिकाण इत्यादीबाबतची माहिती भरून घेणे, व त्याबाबतचे तत्सम पुरावे घेणे.

२. फेरीवाल्यांसाठी प्रभागात जागांचा शोध घेणे. फेरीवाला क्षेत्र व ना फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याकरिता प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे. तसेच सक्षम प्राधिकाऱ्याने/महानगरपालिकेने मंजुर केलेल्या फेरीवाला क्षेत्रांना क्रमांक देणे.

३. फेरीवाला क्षेत्रांकरिता क्षेत्रनिहाय नकाशे व पीच (बैठक) ची संख्या निश्चित करून प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.

४. फेरीवाला क्षेत्रामध्ये क्षेत्रनिहाय विक्री करावयाच्या मालाचे प्रकार निश्चित करण्याकामी शिफारस करणे.

५. आठवडी बाजाराची जागा, दिवस व वेळ निश्चित करण्याबाबत प्रभाग फेरीवाला समितीकडे शिफारस करणे.

२.७ फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती –

प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्रासाठी खालीलप्रमाणे फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची स्थापना करण्यात येईल :-

१) प्रत्येक फेरीवाला क्षेत्रामध्ये व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांची संस्था स्थापन करण्यात येईल. सदर संस्थेची नोंदणी सहकार कायद्याखाली किंवा संस्था नोंदणी अधिनियमाखाली करण्यात येईल.

२) संबंधित फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या प्रत्येक फेरीवाल्याने या संस्थेचे सभासद होणे बंधनकारक राहील.

३) सदर संस्थेचे सभासद त्यांच्या सदस्यांपैकी एक कार्यकारी समिती किंवा फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती निवडतील, त्यापैकी शक्यतो एक महिला असावी. त्या समितीमध्ये अध्यक्ष, सचिव व खजिनदार असे पदाधिकारी असतील. त्यांचा कार्यकाल ३ वर्षापर्यंत असू शकेल, एकदा निवडून आलेले पदाधिकारी लगतच्या पुढील कालावधीकरिता निवडीस पात्र राहणार नाहीत.

२.८ फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या –

फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्यांमध्ये खालीलबाबींचा समावेश असेल :-

१) फेरीवाला क्षेत्राकरिता प्रतिमहा आलेले पाणी/विद्युत बिल देयकाची रक्कम सर्व सभासदांकडून समान पध्दतीने जमा करून संबंधीत सेवा प्राधिकरणाकडे भरणा करणे.

२) फेरीवाला क्षेत्राची साफसफाई, विद्युत व्यवस्था, पाणी पुरवठा व्यवस्था व सर्वसाधारण व्यवस्था पहाणे व फेरीवाला क्षेत्रातील सार्वजनिक जागेवरील अतिक्रमणे इत्यादीवर नियंत्रण ठेवणे.

३) फेरीवाला क्षेत्राच्या बाहेर घोषित केलेल्या ना- फेरीवाला क्षेत्रात फेरीवाल्यांनी व्यवसाय करू नये व फक्त नोंदणीकृत फेरीवालेच फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करतील हे कटाक्षाने पाहणे.

४) फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती सदस्यांकडून संबंधित फेरीवाल्यांच्या संस्थेने ठरविल्याप्रमाणे सभासद वर्गणी फेरीवाल्यांच्या भागभांडवलाकरिता जमा करेल.

३

भाग – ३

फेरीवाल्यांची नोंदणी

३.१ फिरत्या फेरीवाल्यांकरिता नोंदणीची कार्यपध्दती व सर्वसाधारण अटी व शर्ती–

फिरत्या फेरीवाल्यांची फेरीवाला नोंदणी खालील कार्यपध्दतीनुसार करण्यात येईल.

१. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रातील फेरीवाला नोंदणीसाठी आवाहन करण्याकरिता वृतपत्रात जाहीर सुचना प्रसिध्द करेल.

२. फेरीवाल्यांच्या नोंदणीकरिता पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात अर्जदार विहीत नमुन्यात प्रभाग फेरीवाला समितीकडे अर्ज करेल.

३. फेरीवाला नोंदणी करण्याकरिता अर्जदाराने अर्जासोबत पुढील दाखले/कागदपत्रे पुरावा म्हणून जोडणे आवश्यक राहील.

महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षे रहिवासाचा दाखला,अनाधिकृत व्यवसाय केलेबाबत स्वत:चे नांवे झालेल्या दंडाची पावती, कृषी उत्पन्न बाजार समितीकडील परवाना, व्यवसायाबद्दलचा अन्य पुरावा इ.

४. पुणे महानगरपालिकेने ठरविलेले नोंदणी शुल्क अर्जदार नोंदणीच्या वेळेस भरेल. दारिद्र्य रेषेखालील यादीत नाव असलेल्या कुटूंबातील अर्जदार व्यक्तीने नोंदणी शुल्क भरणे आवश्यक राहणार नाही.

५. फेरीवाल्यांच्या नोंदणीचा कालावधी कमाल ५ वर्षाचा राहील व त्यानंतर नोंदणीचे नुतनीकरण करणे आवश्यक राहील.

६. नोंदणीकृत फेरीवाल्यांना पुणे महानगरपालिका छायाचित्र असलेले ओळखपत्र देईल.

फिरत्या फेरीवाल्यांकरिता नोंदणीच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती-

१. प्रत्येक नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्याने ओळखपत्र सहज दिसेल अशा पध्दतीने अंगावर लावणे बंधनकारक राहील.

२. फिरत्या फेरीवाल्यांना ना फेरीवाला क्षेत्र वगळून इतर क्षेत्रात सतत फिरून व्यवसाय करणे बंधनकारक राहील.

३. फिरता फेरीवाल्यांना त्यांचा व्यवसाय महानगरपालिका विहीत करेल त्या वेळेतच करता येईल.

४. नोंदणीकृत फिरता फेरीवाल्याला कोणताही अन्नपदार्थ शिजवता वा तयार करता येणार नाही. फिरत्या फेरीवाल्याला नोंदणी पत्रात नमूद केलेल्या वस्तुचीच विक्री करता येईल.

५. नोंदणीकृत फेरीवाल्याला डोक्यावर टोपली/पाटी ठेवून किंवा सायकलने किंवा पुणे महानगरपालिकेने ठरवून दिलेल्या आकाराच्या व रचनेच्या हातगाडीतून किंवा अन्य वाहन इत्यादीमधून व्यवसाय करता येईल. मात्र त्या वाहनांवर फेरीवाला नोंदणी क्रमांक लिहिणे बंधनकारक राहील.

६. फिरता फेरीवाला कचरा रस्त्यामध्ये कोठेही न टाकता तो पुणे महानगरपालिकेच्या कचरा कुंडीतच टाकेल.

७. नोंदणीकृत फिरता फेरीवाला ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करताना तीन वेळा आढळल्यास त्याची नोंदणी रद्द करण्यात येईल व तो या उपविधीच्या तरतुदीप्रमाणे व मनपा अधिनियमातील तरतुदीप्रमाणे शिक्षेस पात्र ठरेल.

३.२ स्थिर फेरीवाल्यांकरिता नोंदणीची कार्यपध्दती व सर्वसाधारण अटी व शर्ती-

१. महानगरपालिका स्थिर फेरीवाला नोंदणीसाठी आवाहन करण्याकरिता वृत्तपत्रात जाहीर सुचना प्रसिध्द करेल.

२. पुणे महानगरपालिकेत स्थिर फेरीवाल्यांच्या नोंदणीकरिता अर्जदार विहीत नमुन्यात प्रभाग फेरीवाला समितीकडे अर्ज करेल.

३. स्थिर फेरीवाला नोंदणी करण्याकरिता अर्जदाराने अर्जासोबत खालील दाखले/कागदपत्रे पुरावा म्हणून जोडणे आवश्यक राहील.

महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षे वास्तव्य करित असल्याबाबत अधिवास प्रमाणपत्र,अनाधिकृत व्यवसाय केलेबाबत स्वत:चे नांवे झालेल्या दंडाची पावती, कृषी उत्पन्न बाजार समितीकडील परवाना, व्यवसायाबद्दलचा अन्य पुरावा इ.

४. पुणे महानगरपलिकेने ठरविलेले नोंदणी शुल्क अर्जदार नोंदणीच्या वेळेस भरेल. दारिद्रय रेषेखालील यादीत नाव असलेल्या कुटूंबातील अर्जदार व्यक्तीस नोंदणी शुल्क भरणे आवश्यक नाही. तथापि, इतर शुल्क भरावे लागेल.

५. स्थिर व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत फेरीवाल्यांना पुणे महानगरपालिका छायाचित्र असलेले ओळखपत्र देईल.

स्थिर फेरीवाल्यांच्या नोंदणीच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती–

१. नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांने ओळखपत्र सहज दिसेल अशा पध्दतीने अंगावर लावणे बंधनकारक राहील.

२. नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाला व्यवसायाच्या जागी हजर नसतांना व्यवसाय सांभाळण्यासाठी तो त्याचे कुटूंबातील आणखी एका व्यक्तीचे नाव अर्जात नमूद करू शकेल. त्या व्यक्तीने नोंदणीच्या कोणत्याही अटीचा केलेला भंग नोंदणीकृत फेरीवाल्यानेच केला आहे, असे समजण्यात येवून नोंदणीकृत फेरीवाला त्यासाठी कारवाईस पात्र राहील.

३. स्थिर फेरीवाल्यास देण्यात आलेले बैठकीची जागा (पीच) ही पुणे महानगरपालिकेच्या मालकीची राहील. त्या जागेबाबत नोंदणीधारकाला कोणताही अधिकार प्राप्त होणार नाही. ही जागा कोणत्याही प्रकारे हस्तांतरीत करण्याचा नोंदणीधारकाला अधिकार असणार नाही.

४. स्थिर फेरीवाला फेरीवाला क्षेत्रात महानगरपालिकेने नेमुन दिलेल्या जागेवरच विक्रीचा माल ठेवून पुर्णपणे तात्पुरत्या स्वरूपात ठराविक वेळेसाठी दैनिक भाडेतत्वावर व्यवसाय करेल.

५. पुणे महानगरपालिकेने पदपथावर घोषित केलेले तात्पुरते फेरीवाला क्षेत्र ज्यामध्ये महानगरपालिकेने ठरवून दिलेल्या संरचनेच्या किऑस्क/स्टॉल मांडून त्यामध्ये विक्रीचा माल ठेवून स्थिर फेरीवाल्यास व्यवसाय करता येईल किंवा महापालिका जमिनीवर आखून दिलेल्या पीचवर घडीच्या टेबलवर विक्रीचा माल ठेवून व्यवसाय करता येईल. मात्र व्रिक्रीची वेळ संपल्यानंतर घडीचा टेबल व माल परत घेवून जाणे बंधनकारक राहील.

६. विशेष सुरक्षा कारणासाठी २४ तासाची नोटीस देवून पीचच्या जागेचा वापर कारण संपेपर्यंत थांबविण्याचा अधिकार आयुक्त यांना असेल.

७. स्थिर फेरीवाल्यांना त्यांचा व्यवसाय महानगरपालिकेने विहीत केलेल्या वेळेतच करता येईल. तसेच गिऱ्हाईकांशी सभ्य भाषेत व्यवहार करणे व चांगली वर्तणूक ठेवणे स्थिर फेरीवाल्यास बंधनकारक राहील.

८. स्थिर फेरीवाल्यास गिऱ्हाईकांचे लक्ष वेधण्यासाठी मोठ्याने ओरडण्याचा, गिऱ्हाईकाच्या अंगाला स्पर्श करण्याचा, ध्वनीवर्धकाचा,उघडझाप करणाऱ्या व तीव्र उजेडाच्या दिव्यांचा वापर करण्याचा अधिकार असणार नाही.

९. स्थिर फेरीवाल्यास केवळ नोंदणीपत्रात नमुद केलेल्या वस्तुच विक्री करण्यासाठी ठेवता येतील.

१०. ज्या अटींवर नोंदणी देण्यात आलेली आहे, त्यापैकी कोणत्याही अटींचा भंग झाल्यास नोंदणी रद्द केली जाईल. मात्र नोंदणी रद्द करण्यापूर्वी नोटीस देवून नोंदणीधारकाला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिली जाईल. ज्या नोंदणीधारकाची नोंदणी रद्द झालेली आहे त्याची पुन्हा नोंदणी करण्यात येणार नाही.

११. स्थिर फेरीवाला मयत/विकलांग झाल्यास त्याची स्थिर फेरीवाला नोंदणीची विक्री करता येणार नाही. परंतु त्याची नोंदणी त्यांच्या वारसाकडे हस्तांतरित करता येईल.

भाग - ४

फेरीवाला व्यवसाय क्षेत्राचे नियोजन

४.१ फेरीवाला व ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे

४.११ फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे-

४.१११ **निकष -**

फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याकरिता खालील निकष वापरावेत.

१) फेरीवाला क्षेत्र I

१. सर्वसाधारणपणे परिच्छेद ४.२ मध्ये नमूद केल्यानुसार स्थिर फेरीवाला व्यवसायासाठी विशिष्ट पध्दतीने निर्माण करण्यात आलेल्या जागा फेरीवाला क्षेत्र- I म्हणून घोषित करण्यात येतील.

२. रहदारीस अडथळा निर्माण होणार नाही, तसेच वाहतुकीची कोंडी होणार नाही अशा परिच्छेद ४.१२ मध्ये समाविष्ट नसणाऱ्या पदपथावर ही तात्पुरती फेरीवाला क्षेत्र-I घोषित करता येईल.मात्र जसे-जसे परिच्छेद ४.२ नुसार स्थिर फेरीवाल्यांच्या व्यवसायासाठी जागा निर्माण होतील तसेतसे तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-I टप्प्याने संपुष्टात आणण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येतील.

२) फेरीवाला क्षेत्र-II

रहदारीस अडथळा निर्माण होणार नाही तसेच वाहतुकीची कोंडी होणार नाही व ना फेरीवाला क्षेत्रा व्यतिरिक्त रस्त्यांवर फेरीवाला क्षेत्र- II जाहीर करता येईल. या रस्त्यावर फिरता फेरीवाल्यांनी फिरून व्यवसाय करण्यास मुभा राहील व कोणत्याही परिस्थितीत त्यांना स्थिर स्वरूपात व्यवसाय करण्यास मज्जाव राहील.

४.११२ **कार्यपध्दती -**

अ) महानगरपालिका क्षेत्रासाठी फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याची कार्यपध्दती -

पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात "फेरीवाला क्षेत्र "जाहीर करण्याकरिता खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती असेल:-

१. प्रथम प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीमार्फत फेरीवाल्यांचे सर्व्हेक्षण करण्यात येईल.

२. प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समितीमार्फत स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरिता जागांचेही सर्व्हेक्षण करण्यात येईल.

३. सर्व्हेक्षणानुसार स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरिता सुचविण्यात आलेल्या ठिकाणांबाबत प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती **नगर अभियंता,पुणे महानगरपालिका** यांचे नाहरकत प्रमाणपत्र घेण्याकरिता प्रस्ताव पाठवेल.

४. **नगर अभियंता,पुणे महानगरपालिका** यांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्यानंतर प्रभाग फेरीवाला, तांत्रिक समिती , प्रस्ताव प्रभाग फेरीवाला समितीकडे सादर करेल. प्रभाग फेरीवाला समिती फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस करण्यापूर्वी दोन स्थानिक वृत्तपत्रात नोटीस देईल व १० दिवसात नागरिकांच्या हरकती व सुचना मागवेल.

५. नागरिकांच्या हरकती व सुचनांवर प्रभाग फेरीवाला समिती सुनावणी घेईल व प्रस्ताव शहर फेरीवाला समितीकडे शिफारसीसह पाठवेल.

६. शहर फेरीवाला समितीकडून स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांकरिता सुचविण्यात आलेल्या ठिकाणांचा प्रस्ताव पुणे महानगरपालिका ठराव करून अंतिम मंजुरीकरिता शासनाकडे पाठवेल.

७. अंतिम मंजुरी मिळाल्यानंतर आयुक्त स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची ठिकाणे व दोन स्थानिक वृत्तपत्रात जाहीरात देवून प्रसिध्द करतील.

८. प्रत्येक घोषित केलेल्या फेरीवाला क्षेत्रात त्यांच्या तपशीलासह "फेरीवाला क्षेत्र" असे नामफलक लावण्यात येतील.

ब) पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांच्या नोंदणीची संख्या निश्चित करण्याची कार्यपध्दती :-

१) शासनाच्या मान्यतेने फेरीवाला क्षेत्र म्हणून निश्चित करण्यात आलेली ठिकाणी व परिच्छेद क्र.४.२ नुसार स्थिर फेरीवाला व्यवसायासाठी विशेष पध्दतीने निर्माण करण्यात आलेल्या किंवा निर्माण होवू शकणाऱ्या जागा यांच्या आधारे प्रभाग फेरीवाला तांत्रिक समिती प्रभागासाठी स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची नोंदणीची कमाल संख्या प्रभाग फेरीवाला समितीमार्फत शहर फेरीवाला समितीला सूचविल.

२) शहर फेरीवाला समितीकडून स्थिर व फिरता फेरीवाल्यांची नोंदणी करण्याकामी सूचविण्यात आलेली नोंदणीची कमाल संख्या पुणे महानगरपालिका ठराव करून अंतिम मंजुरीकरिता शासनाकडे पाठवेल.

४.१२ पुणे महानगरपालिका क्षेत्रातील ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे

४.१२१ ना-फेरीवाला क्षेत्रासाठी निकष -

ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याकरिता खालील निकष वापरण्यात येतील :-

१. सर्व पदपथ
२. गर्दीच्या ठिकाणी, वाहतुकीची कोंडी होत असलेली ठिकाणे.
३. कोणताही वाहन वाहतुकीचा पूल
४. गोपनीयता व सुरक्षितता या कारणासाठी निश्चित केलेले क्षेत्र
५. दुकानाच्या समोरील पदपथ.
६. महानगरपालिकेच्या बाजारापासून १०० मीटर अंतरापर्यंतचे क्षेत्र.
७. धार्मिक स्थळे, रूग्णालये, शैक्षणिक संस्था, रेल्वे स्थानके यांचे हद्दीपासून सर्व बाजूने १०० मीटर अंतरापर्यंतचे रस्ते व पदपथ,

परंतु धार्मिक स्थळाच्या शेजारी खालील व्यवसाय करणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांकरिता जागा आरक्षित करता येईल.

अ) हार-तुरे
ब) नारळ,अगरबत्ती,मेणबत्ती विक्री
क) पुजा साहित्य इ.

८. याशिवाय महानगरपालिका वेळोवेळी ठरविल अशी विशिष्ट क्षेत्रे.

४.१२२ ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याचे प्राधान्यक्रम -

ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करतांना खालील प्राधान्यक्रम पाळण्यात येईल.

१) गोपनीयता व सुरक्षितता या कारणासाठी निश्चित केलेली ठिकाणे.
२) संवेदनशील ठिकाणे उदा. धार्मिक स्थळे, रुग्णालये, शैक्षणिक संस्था, रेल्वे स्थानके इ.
३) गर्दीच्या ठिकाणी, वाहतुकीची कोंडी होत असलेली ठिकाणे.
४) दुकाना समोरील पदपथ.
५) याशिवाय महानगरपालिका वेळोवेळी ठरविल अशी विशिष्ट क्षेत्रे.

४.१२३ **कार्यपद्धती –**

अ) पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात ना फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करण्याची कार्यपद्धत :-

परिच्छेद ४.१२३ च्या प्राधान्याक्रमानुसार ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करण्याकरिता खालील कार्यपद्धती अवलंबविण्यात येईल.

१) प्रभाग फेरीवाला, तांत्रिक समिती, परिच्छेद ४.१२१ च्या निकषानुसार त्यांच्या कार्यक्षेत्रात ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावयाच्या क्षेत्राविषयी सविस्तर अहवाल प्रभाग फेरीवाला समितीस सादर करेल. प्रभाग समिती फेरीवाला आपल्या शिफारसीसह महानगरपालिका शहर फेरीवाला समितीकडे प्रस्ताव सादर करेल.

२) प्रभाग फेरीवाला समिती ना-फेरीवाला क्षेत्राची शिफारस करण्यापूर्वी २ स्थानिक वृत्तपत्रात नोटीस देईल व १० दिवसात नागरिकांच्या हरकती व सूचना मागवेल.

३) नागरिकांच्या हरकती व सूचनांवर प्रभाग फेरीवाला समिती सुनावणी घेईल व प्रस्ताव शहर फेरीवाला समितीकडे संमतीसाठी पाठवेल.

४) शहर फेरीवाला समिती महानगरपालिकेच्या मंजुरीने ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करेल.

५) महानगरपालिकेच्या मंजुरीनंतर आयुक्त दोन स्थानिक वृत्तपत्रात जाहीरात देवून मंजुर ना-फेरीवाला क्षेत्राची यादी प्रसिद्ध करेल.

६) प्रत्येक घोषित केलेल्या ना-फेरीवाला क्षेत्रात त्याच्या तपशिलासह ना-फेरीवाला क्षेत्र असे नामफलक लावणे बंधनकारक राहील.

४.१२४ **टप्प्याटप्प्याने ना-फेरीवाला क्षेत्राची अंमलबजावणी :-**

पुणे महानगरपालिकेने वरील कार्यपद्धतीनुसार ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित करताना खालीलप्रमाणे टप्प्याटप्प्याने कार्यवाही करेल :-

अ) प्रथम परिच्छेद ४.१२१ च्या निकषानुसार जे **क्षेत्र** ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावे लागतील त्यांची यादी तयार करण्यात येईल व परिच्छेद ४.१२२ प्रमाणे अशा **क्षेत्रातील** रस्त्यांचे प्राधान्यक्रम ठरविण्यात येईल.

ब) सदर रस्त्यांवर व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांची यादी तयार करण्यात येईल व फेरीवाल्यांच्या यादीमधून स्थिर फेरीवाल्यांकरिता परिच्छेद ५.१ नुसार पात्र असणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांची यादी वेगळी करण्यात येईल.

क) या स्थिर फेरीवाल्यांच्या यादीतील पात्र स्थिर फेरीवाल्यांना परिच्छेद ४.२ नुसार उपलब्ध होणाऱ्या जागांमध्ये तसेच ज्या पदपथांना परिच्छेद ४.१२१ च्या निकषांची बाधा येत नाही. अशा पदपथांवर "तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-I" घोषित करुन परिच्छेद ५.१ मध्ये विहित प्राधान्यक्रमानुसार स्थलांतरीत करण्यात येईल.

वरीलप्रमाणे उपलब्ध जागा परिच्छेद ४.१२४ (ब) प्रमाणे पात्र असणाऱ्या स्थिर फेरीवाल्यांच्या संख्येच्या तुलनेत अपुऱ्या असल्यास परिच्छेद ४.१२२ मध्ये कमी प्राधान्यक्रमाचे जे ना-फेरीवाला क्षेत्र आहेत अशा क्षेत्रांना निव्वळ तात्पुरत्या स्वरुपामध्ये "तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-I" असे घोषित करता येवू शकेल.

ड) जे फेरीवाले परिच्छेद ५.१ मधील स्थिर फेरीवाल्यांच्या प्राधान्यक्रमात बसत नाहीत अशा फेरीवाल्यांची फिरता फेरीवाला म्हणून नोंदणी करता येईल व असे केल्यानंतर सदरचा रस्ता ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात येईल.

इ) जे रस्ते परिच्छेद ४.१२२ मधील प्राधान्यक्रमानुसार अग्रक्रमाने ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करावयाचे आहेत ते वरिल प्रक्रियेनुसार ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात येतील व त्या ठिकाणी व्यवसाय करणाऱ्या परिच्छेद ५.१ प्रमाणे पात्र स्थिर फेरीवाल्यांचा परिच्छेद ४.२ प्रमाणे उपलब्ध होणाऱ्या जागा देण्यासाठी प्रथम विचार करण्यात येईल. त्यानंतर टप्प्याटप्प्याने परिच्छेद ४.२ प्रमाणे जागा उपलब्ध झाल्यावर उत्तोत्तर ना-फेरीवाला क्षेत्र घोषित केले जाईल.

ई) परिच्छेद ४.२ नुसार स्थिर फेरीवाल्यांसाठी टप्प्याटप्प्याने अधिक जागा उपलब्ध होताच पदपथांवर तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्रात बसविलेल्या स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरीत करण्यात येईल.

फ) उपरोक्त प्रक्रियेची अंमलबजावणी करुन परिच्छेद ४.१२१ च्या निकषात येणारे रस्ते ना-फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात येईल.

४.१३ फेरीवाल्यांचे विनियमनाकरिता कृती आराखडा :-

पुणे महानगरपालिकांकडून फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाचे विनियम खालीलप्रमाणे करण्यात येईल :-

१.सर्वेक्षणाच्या माध्यमातून फेरीवाल्यांची गणना करण्यात येईल.

२.गणना केलेल्या फेरीवाल्यांची व्यवसायनिहाय परिच्छेद ४.२१ मधील क्र. ३ प्रमाणे वर्गवारी केली जाईल.

३. प्रथम प्राधान्याने घोषित केलेल्या ना-फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना त्वरीत परिच्छेद क्र. ४.२ नुसार उपलब्ध नागरी जागामध्ये परिच्छेद ५.१ मधील प्राधान्यक्रमानुसार स्थलांतरीत करण्यात येईल.यानंतर शिल्लक राहिलेल्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना परिच्छेद क्र. ५.१ मधील प्राधान्यक्रमानुसार तुर्तास घोषित केलेल्या "तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र I" मध्ये स्थलांतरीत करण्यात येईल.

४. स्थिर फेरीवाल्यांकरिता अधिकाधिक जागा परिच्छेद ४.२ प्रमाणे तयार करण्यासाठी महानगरपालिका प्रयत्न करील. टप्प्याटप्प्याने उपलब्ध होणाऱ्या अशा नागरी जागामध्ये तात्पुरत्या फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांना टप्प्याटप्प्याने परिच्छेद ५.१ मधील प्राधान्यक्रमानुसार स्थलांतरीत करण्यात येईल. रस्ते व पदपथ फेरीवाले मुक्त राहण्याच्या उद्देशाने टप्पाटप्प्याने सर्व घोषित केलेले तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र-I यांचा बदल ना-फेरीवाला क्षेत्रात करण्याच्या दृष्टीने सुक्ष्म नियोजन करुन त्यानुसार अंमलबजावणी करण्यात येईल.

४.२ फेरीवाल्यांच्या व्यवसायांकरिता नविन जागा निर्माण करणे.

४.२१ स्थिर फेरीवाल्यांकरिता जागांचे नियोजन

१) पुणे महानगरपालिकेच्या क्षेत्रात तात्पुरता फेरीवाला क्षेत्र म्हणून घोषित करण्यात आलेले क्षेत्र वगळता, रस्ता व पदपथावर स्थिर फेरीवाल्यांना व्यवसाय करणे अनुज्ञेय असणार नाही.

२) नविन विकास आराखडा तयार करतेवेळेस तसेच शहराच्या नविन भागाच्या विकासाच्या वेळेस नियोजनामध्ये फेरीवाल्यांच्या जागेचे नियोजन करण्यात येईल.

३) स्थिर फेरीवाल्यांकरिता जागेचे नियोजन करतेवेळेस शक्यतो फेरीवाल्यांचे तीन प्रकारची वर्गवारी करण्यात येईल.

अ) तयार खाद्यपदार्थ किंवा खाद्यपदार्थ त्याचठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाले.

ब) भाजीपाला,फळे,दुध,अंडी इत्यादी नाशवंत पदार्थांची विक्री करणारे फेरीवाले.

क) इतर फेरीवाले (उदा.रेडीमेड गारमेंट,कटलरी इ.)

अ) तयार खाद्यपदार्थ किंवा खाद्यपदार्थ त्याच ठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाल्यांकरिता जागेचे नियोजन –

१. फुड प्लाझा तयार करणे –

अ) महत्वाच्या ठिकाणी उदा. रेल्वे स्टेशन,बस स्थानके, शाळा, महाविद्यालये, सिनेमागृह, हेरिटेज साईट्स, उद्याने इत्यादीजवळ फुड प्लाझा तयार करण्यात येतील. जी प्राधिकरणे किंवा खाजगी मालक याकरिता जागा उपलब्ध करून देतील अशांना त्यांनी उपलब्ध करून दिलेल्या जागेबद्दल हस्तांतरणीय विकास हक्क (टी.डी.आर.)किंवा प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक देता येईल.

ब) खाद्यपदार्थ त्याच ठिकाणी तयार करून विक्री करणारे फेरीवाल्यांची जागा ही तयार खाद्यपदार्थ विक्री करणाऱ्या फेरीवाल्यांच्या जागेपेक्षा जास्त राहील.

क) फुड प्लाझामध्ये सामायिक सोयीसुविधा करण्यात येतील. उदा.खाण्यासाठीची जागा,हात धुण्याची व पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था, कचरा कुंडी इत्यादी.

२. रात्रीकालीन फूड कोर्ट –

ज्या रस्त्यांवर संध्याकाळ नंतर रहदारीचे प्रमाण नाही अशा रस्त्यांची रात्रीकालीन फूड कोर्टसाठी निवड करण्यात येईल. या रस्त्यांवर रात्री ८.०० नंतर पुणे महानगरपालिकेने मान्यता दिलेल्या आकार/प्रकारच्या वाहनांमार्फत नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्यांना खाद्यपदार्थ विक्री करता येईल.

३. सप्ताहांत फूड कोर्ट –

सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी तसेच सप्ताहाच्या अखेरचे दोन दिवसांकरिता (शनिवार,रविवार) शहरातील काही भागातील रस्ते व पदपथ सप्ताहांत फूड कोर्टकरिता राखीव ठेवता येतील. या रस्त्यांवर रात्री ८.०० नंतर पुणे महानगरपालिकेने मान्यता दिलेल्या आकार/प्रकारच्या वाहनांमार्फत नोंदणीकृत फिरत्या फेरीवाल्यांना खाद्यपदार्थ विक्री करता येईल.

ब) भाजीपाला,फळे,दूध,अंडी इत्यादी विक्री करणारे फेरीवाल्यांकरिता जागेचे नियोजन –

१. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात नविन पालिका बाजार बांधताना किंवा जुन्या बाजारांचा पुनर्विकास करतेवेळेस नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरिता जागेचे नियोजन करण्यात येईल. याकरिता वाढीव एफ.एस.आय.उपलब्ध करून एकुण चटई क्षेत्राच्या ५० टक्के जागेमध्ये फेरीवाल्यांचे नियोजन करण्यात येईल.

या नियोजनामध्ये इमारतीच्या सर्वात वरचा मजला फूड कोर्टकरिता राखीव ठेवण्यात येईल. इतर मजल्यांमध्ये ५० टक्के जागा ही दैनंदिन गरजेच्या वस्तू विक्री करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरिता राखीव ठेवून उर्वरित जागा इतर व्यवसायिकांना/दुकानदारांना देण्यात येईल. जेणेकरून नागरिक तेथे आकर्षित होतील.

२. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रातील जुन्या इमारतींचे पुनर्विकास,झोपडपट्टी पुनर्विकास, नागरी नुतनीकरण योजना (Urban Renewal Scheme) इत्यादी योजनांमध्ये नागरिकांच्या सोयीच्या दृष्टीने इमारतींमध्ये खालील दैनंदिन गरेजच्या वस्तूंच्या विक्रीकरिता राखीव गाळे बांधणे अनुज्ञेय असेल.

१) भाजीपाला व फळे
२) दूध,ब्रेड व अंडी
३) किराणा माल
४) इस्त्रीवाला किंवा औषधे

सदर गाळे नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांसाठी उपलब्ध करण्याची लेखी हमी दिल्यास या गाळ्याकरिता आवश्यक असणारे बांधकाम क्षेत्र चटई क्षेत्र मुक्त अनुज्ञेय राहील.

३. खाजगी इमारतींना,गृहप्रकल्पांना बांधकाम परवानगी देते वेळेस त्यातील रहिवाशांना सोयीच्या दृष्टीने खालील दैनंदिन गरजेच्या वस्तुच्या विक्री करिता गाळे बांधणे अनुज्ञेय असेल. सदरचे गाळे खालील वस्तुंच्या विक्रीकरिता राखीव राहतील.

१) भाजीपाला व फळे
२) दूध,ब्रेड व अंडी
३) किराणा माल
४) इस्त्रीवाला किंवा औषधे,

इत्यादी दैनंदिन गरजेच्या वस्तू

सदर गाळे नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांसाठी उपलब्ध करण्याची लेखी हमी दिल्यास या गाळ्याकरिता आवश्यक असणारे बांधकाम क्षेत्र, चटई क्षेत्र मुक्त अनुज्ञेय राहील.

४. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रातील मोठ्या क्षेत्राच्या अभिन्यासामध्ये सोडावयाच्या सुविधा क्षेत्रावर बांधकाम करतांना अनुज्ञेय चटई क्षेत्राच्या २० टक्के बांधकाम क्षेत्र दैनंदिन गरजेच्या वस्तु विक्री केंद्रासाठी अनुज्ञेय असेल व त्याच्या ५० टक्के क्षेत्र हे दैनंदिन गरजेच्या वस्तु विक्री करणाऱ्या नोंदणीकृत स्थिर फेरीवाल्यांकरिता राखीव ठेवण्यात येईल.

५. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात अस्तित्वात असणाऱ्या गृहनिर्माण संस्थांच्या मोकळ्या जागेत नोंदणीकृत फेरीवाल्यांकरिता काही वेळ व्यवसाय करण्यासाठी गृहनिर्माण संस्थांच्या परवानगीने मुभा देता येईल.

क) इतर फेरीवाले (उदा.रेडिमेड गारमेंट, कटलरी इ.करिता जागेचे नियोजन करणे.)

१. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात रहदारीच्या रस्त्यावर स्काय वॉक, सब वे इत्यादी तयार करण्यात येतील. सदरचे नियोजन करतांना कायदेशीर बाबी तपासून व जागेची प्रत्यक्ष स्थिती विचारात घेवून फेरीवाल्यांकरिता जागा निर्माण करण्याची शक्यता तपासली जाईल.

२. पुणे महानगरपालिका क्षेत्रात भुयारी वाहनतळाचे बांधकाम करतांना वाणिज्यीक वापरासाठी अनुज्ञेय असणाऱ्या क्षेत्राच्या किमान ७५ टक्के जागा फेरीवाल्यांकरिता राखीव ठेवण्यात येईल. मात्र, अशा ठिकाणी प्रकाश,खेळती व शुध्द हवा मिळेल अशी वाहनतळाची रचना करणे क्रमप्राप्त राहील.

४.३ फेरीवाला क्षेत्रात पुरविण्यात येणाऱ्या सोयीसुविधा

फेरीवाला क्षेत्र I मध्ये फेरीवाला भूखंडात पुणे महानगरपालिकेकडून खालील सोयीसुविधा पुरविण्यात येतील :-

१. घनकचऱ्याची विल्हेवाट लावण्यासाठी तरतुद करणे.

२. स्वच्छता राखण्यासाठी सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधणे.

३. वीज पुरविणे.

४. पिण्याच्या पाण्याची तरतुद करणे.

५. ऊन, पाऊस,धुळ व वारा इ.पासून संरक्षण होण्यासाठी सार्वजनिक आच्छादनाची व्यवस्था करणे.

६. फेरीवाला भूखंडाच्या बाजूने संरक्षण भिंत बांधणे.

उपरोक्त सोयीसुविधा पुरविण्याकरिता झालेला खर्च संबंधित फेरीवाल्यांकडून वसूल करण्याचा अधिकार पुणे महानगरपालिकेस राहील.

५

भाग – ५

स्थिर फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाकरिता जागा वाटप करणे

५.१ स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरीत करण्याकरिता प्राधान्यक्रम –

१. प्रथम घोषित करण्यात येणारे ना फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणारे परवानाधारक फेरीवाले.

२. प्रथम घोषित करण्यात येणारे ना फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणारे बिगर परवानाधारक फेरीवाले.

३. पुणे महानगरपालिकेच्या विकास योजनेअंतर्गत किंवा पुणे मनपा.ने वेळोवेळी आवश्यकतेनुसार ताब्यात घेतलेल्या किंवा घ्यावयाच्या जागांवर किंवा रस्तारूंदीकरणासाठी ताब्यात घेतलेल्या किंवा घ्यावयाच्या जागेवर व्यवसाय करणारे पात्र स्थिर फेरीवाले.

४. माजी सैनिक

५. शहरातील नोंदणीकृत महिलाबचत गटाची सदस्या

६. जिल्हास्तर किंवा त्याचेवरील स्तरावरील खेळाडू

७. तात्पुरत्या स्वरूपात फेरीवाला क्षेत्र I म्हणून घोषित केलेल्या क्षेत्रांमध्ये व्यवसाय करणारे स्थिर फेरीवाले.

उपरोक्त प्रमाणे प्रत्येक स्थलांतरणाच्या प्रसंगी स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरीत करण्याकरिता खालीलप्रमाणे क्रमवारी ठेवण्यात येईल :-

अ) प्रथम महाराष्ट्र राज्याच्या १५ वर्षाच्या वास्तव्याचा पुरावा असलेल्या पुर्वीपासूनच्या परवानाधारक फेरीवाल्यांचा त्यांच्या परवानाच्या दिनांकानुसार प्राधान्यक्रम ठरविण्यात येईल.त्यानंतर जागा शिल्लक असल्यास,

ब) महाराष्ट्र राज्याच्या १५ वर्षाच्या वास्तव्य असलेले इतर फेरीवाले यांचा विचार करण्यात येईल.

४. शासनमान्य रिक्षा परमिटधारक, शासकीय निमशासकीय नोकरी असणारे फेरीवाले यांचा पुनर्वसनास विचारकेला जाणार नाही.

५.२ जागा वाटपासाठी समांतर आरक्षण

१. उपरोक्त प्राधान्यक्रमानुसार स्थिर फेरीवाल्यांना जागा वाटप करतेवेळी खालीलप्रमाणे समांतर आरक्षण राहील.

अ) अपंग व्यक्ती - ३ टक्के

ब) मागासवर्गीय -२० टक्के

क) दारिद्र्य रेषेखालील व्यक्ती - १० टक्के

या प्रत्येक प्रवर्गामध्ये शक्यतो ३० टक्के महिला आरक्षण ठेवण्यात येईल व त्यात निराधार विधवा महिलांना प्राधान्य देण्यात येईल.

२. उर्वरित जागा वाटपामध्ये ३० टक्के महिला आरक्षण राहील.

५.३ परवानाधारक स्थिर फेरीवाल्यांना स्थलांतरीत करण्याची कार्यपध्दती -

१. महाराष्ट्र राज्यात १५ वर्षाच्या वास्तव्य असलेल्या परवानाधारक स्थिर फेरीवाल्यांची त्यांच्या परवानाच्या दिनांकाच्या आधारे जेष्ठता सुची तयार करण्यात येईल व ज्येष्ठतेनुसार जागा वाटपाकरिता त्यांचा विचार करण्यात येईल.

२. शहर फेरीवाला समिती यांनी सक्षम प्राधिकाऱ्यांच्या मान्यतेने फेरीवाला क्षेत्र व ना फेरीवाला क्षेत्र घोषित केल्यानंतर फेरीवाला क्षेत्रामध्ये व्यवसाय करणाऱ्या पुर्वी पासूनच्या परवानाधारक फेरीवाल्यांना जागांचे वाटप करतांना शक्यतो त्याच ठिकाणी किंवा त्याच प्रभागात जागा देण्यात येईल.

३. जे ना फेरीवाला क्षेत्रात परवानाधारक फेरीवाले व्यवसाय करित आहेत त्यांचे स्थलांतर शक्यतो त्याच प्रभागातील फेरीवाला क्षेत्रामध्ये करण्यात येईल. फेरीवाल्यांची संख्या जागेच्या संख्येपेक्षा जास्त असल्यास जागेचे वाटप सोडत पध्दतीने करण्यात येईल.

५.४ सोडत पध्दतीने जागा वाटप करणे

१. ज्या फेरीवाला क्षेत्रामध्ये जागेच्या संख्येपेक्षा अर्जाची संख्या जास्त असल्यास सोडत पध्दतीने अर्जदाराची नावे निश्चित करण्यात येतील.

२. एखाद्या अर्जदारास मिळालेली जागा नको असल्यास पुन्हा नव्याने सोडत काढण्याची वेळ येवू नये यासाठी जागेच्या संख्येपेक्षा ५ टक्के अधिक अर्जदारांची नांवे सोडतीत निश्चित करून ती नांवे प्रतिक्षा यादीवर ठेवली जातील.

३. सदरची सोडत फेरीवाला पुनर्वसन समिती मार्फत करण्यात येईल.

४. प्रत्यक्ष सोडत सुरू करण्यापूर्वी उपस्थितांसमोर फेरीवाला पुनर्वसन समिती मार्फत सोडतीचे प्रात्यक्षिक दाखविले जाईल.

५. सोडतीचा निकाल, फलकावर तात्काळ प्रदर्शित केला जाईल. प्रतिक्षा यादीचा निकालही प्रदर्शित केला जाईल.

६. फेरीवाला पुनर्वसन समिती सदस्य प्रात्यक्षिकांपासून ते निकाल प्रदर्शित करण्यापर्यंतच्या सर्व बाबींची तपशीलवार नोंद करून त्या अभिलेखावर सह्या करतील.

७. फेरीवाला पुनर्वसन समितीने अंतिम केलेला निकाल संबंधित क्षेत्रिय कार्यालयाच्या सुचना फलकावर प्रसिध्द केला जाईल.

८. फेरीवाला पुनर्वसन समिती चा अध्यक्ष याबाबतची माहिती लेखी स्वरूपात पुढील कार्यवाहीसाठी प्रभाग फेरीवाला समितीस कळविल.

६ **भाग –६**

सामाजिक सुरक्षितता/इतर मदत/महसूल गोळा करणे

६.१ **भागभांडवलाकरिता मदत –**

फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समिती त्यांच्या सभासदांची वर्गणी एकत्र करून बँकेत जमा करेल व त्यातुन विविध नागरी सोयींच्या देयकांची रक्कम संबंधित प्राधिकरणाकडे जमा करील. फेरीवाल्यांच्या गरजेनुसार फेरीवाल्यांना भागभांडवलाकरिता जिल्हाच्या लीड बँकेच्या सहाय्याने कर्ज उपलब्ध करून देण्यास पुणे महानगरपालिका मदत करेल.

६.२ **विमा संरक्षण –**

१) फेरीवाल्यांकरिता अपघाती विमाचे संरक्षण असावे.

२) फेरीवाल्यांकरिता आरोग्य विमाचे संरक्षण असावे.

३) फेरीवाल्यांकरिता मालाचे व विक्री वाहन संरक्षणार्थ विमा असावा.

वरीलप्रमाणे विमा संरक्षणाकरिता फेरीवाला क्षेत्र व्यवस्थापन समितीमार्फत स्वतंत्रपणे विम्याची रक्कम जमा करून घेवून सर्व फेरीवाल्यांचे एकत्रित विमा काढण्यात येईल.

६.३ **आरोग्य तपासणी –**

पुणे महानगरपालिकेच्या नागरी आरोग्य केंद्रामार्फत त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील फेरीवाल्यांची वैद्यकिय तपासणी किमान वर्षातून एकदा करण्यात येईल. तथापि,शहर फेरीवाला समितीला आवश्यकतेनुसार फेरीवाल्यांची वैद्यकिय तपासणीचा कालावधी कमी करता येईल.

६.४ **प्रशिक्षण व कौशल्यात वाढ –**

फेरीवाले हे अतिशय लहान उद्योजक असल्याने त्यांचे उत्पन्न वाढविण्यासाठी त्याचप्रमाणे उत्पन्नाचे पर्यायी मार्ग शोध्यासाठी त्यांचे तांत्रिक व व्यवसायिक कौशल्य वाढविण्याच्या दृष्टीने त्यांना प्रशिक्षण देण्याची व्यवस्था पुणे महानगरपालिकेमार्फत करण्यात येईल.

६.५ **महसूल गोळा करणे –**

१) प्रभाग फेरीवाला समिती खालीलप्रमाणे शुल्क आकारेल :-

अ) नोंदणी शुल्क (फी)

ब) मासिक परिरक्षण आकार : हे व्यवसायाचे स्थान/प्रकार यानुसार वेगवेगळे असतील.

क) दंड

२) सदर गोळा केलेला महसूल हा पुणे महानगरपालिका निधीत जमा होईल. या निधीचा वेगळा लेखा ठेवण्यात येईल. या निधीच्या अनुषंगाने फेरीवाला समित्यांच्या कामकाजाचे अर्थसंकल्प तयार करण्यात येईल.

७ **भाग – ७**

संनियंत्रण /शास्ती/निर्वाचनाच्या शक्ती

७.१ **संनियंत्रण**

१) या उपविधीची अंमलबजावणी यशस्वीरित्या होण्याकरिता पुणे महानगरपालिका शहरातील ना फेरीवाला क्षेत्रातील रस्त्यांची विभागणी बीट निहाय करेल.

२) प्रत्येक बीटवर पर्यवेक्षण ठेवण्यासाठी पुणे महानगरपलिका पर्यवेक्षण कर्मचाऱ्यांची नेमणुक करेल.

३) नोंदणी न करणाऱ्या फेरीवाल्यांविरूध्द मुंबई प्रांतिक मनपा.अधिनियम १९४९ मधील तरतुदीप्रमाणे दखलपात्र गुन्हा नोंदविण्यात येईल.

४) ना–फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यांविरूध्द मुंबई प्रांतिक मनपा.अधिनियम १९४९ मधील तरतुदीप्रमाणे दखलपात्र गुन्हा नोंदविण्यात येईल.

५) ना– फेरीवाला क्षेत्रातुन पुणे महानगरपालिकेने जप्त केलेले सामान परत मिळणार नाही व अशा सामानाचा लिलाव पुणे महानगरपलिकेकडून करण्यात येईल.

७.२ शास्ती –

या उपविधीच्या भंग करण्याबद्दल अपराध्यास –

अ) नोंदणी न करता व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यास, अपराध सिध्दीनंतर रूपये दोनशे पर्यंत इतक्या दंडाची शिक्षा होईल.

ब) ना–फेरीवाला क्षेत्रात व्यवसाय करणाऱ्या फेरीवाल्यास, अपराध सिध्दीनंतर रूपये दोनशे पर्यंत इतक्या दंडाची शिक्षा होईल.

क) वरील (अ) व (ब) व्यतिरिक्त या उपविधीतील अन्य तरतुदींचा कोणत्याही प्रकारे भंग करण्याबद्दल अपराध्यास पन्नास रूपयांपर्यंत असू शकेल अशा दंडाची शिक्षा होईल आणि भंग करणे चालू राहिल्याच्याबाबतीत, पहिल्यांदा भंग केल्याबद्दल दंड झाल्यानंतर ज्या दिवशी भंग करणे चालू राहील अशा प्रत्येक दिवसासाठी वीस रूपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या दंडाची शिक्षा होईल. वरीलप्रमाणे दंड करण्यापूर्वी पुणे महानगरपालिकेच्या आयुक्तांकडून किंवा त्याबाबत रीतसर प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याकडून फेरीवाल्यास लेखी नोटीस देण्यात येईल व त्यांचे म्हणणे नोटीसीत विहीत करण्यात आलेल्या कालावधीत प्राप्त झाल्यास त्याचा विचार करून दंडाविषयी योग्य तो निर्णय घेण्यात येईल,असा दंड करण्याशिवाय आणखी आपल्या अधिकाराच्या कक्षेत असेल तेथवर,अपकृती सुधारण्यास दोषी फेरीवाल्यास भाग पाडता येईल.

७.३ निर्वाचनाच्या शक्ती –

या उपविधीच्या कोणत्याही तरतुदींचा अर्थ लावण्यासंबंधित विवाद उत्पन्न झाल्यास अशा ठिकाणी महापालिका आयुक्त यांचा निर्णय अंतिम राहील.

******

पुणे महानगरपालिका

पुणे महानगरपालिका
फेरीवाला व्यवसायाचे (विनियमन)
आदर्श उपविधी –२००९

अनुक्रमणिका

भाग क्रमांक	विषय	पान क्रमांक
१	संक्षिप्त नामाभिधान, व्याख्या	१ ते २
२	फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाचे विनियमनासाठी संस्थात्मक रचना(समित्या), समित्यांची कर्तव्ये,जबाबदारी	२ ते ६
३	फेरीवाल्यांची नोंदणी, कार्यपध्दती, अटी,शर्ती	६ ते ८
४	फेरीवाला व्यवसाय क्षेत्राचे नियोजन, फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे, ना-फेरीवाला क्षेत्र जाहीर करणे,प्राधान्यक्रम व निकष	९ ते १५
५	स्थिर फेरीवाल्यांच्या व्यवसायाकरिता जागा वाटप करणे,प्राधान्यक्रम,आरक्षण,कार्यपध्दती,सोडत	१५ ते १६
६	सामाजिक सुरक्षितता,भागभांडवल, विमा,आरोग्य तपासणी,प्रशिक्षण,महसुल गोळा करणे	१७
७	संनियंत्रण,शास्ती,निर्वाचनाच्या शक्ती	१७ ते १८